

بررسی اقدامات مالی مشترک (FATF) از منظر فقه و حقوق موضوعه ایران

قسمت اول

نازنین اسد، کارشناس ارشد الهیات گرایش فقه و مبانی حقوق اسلامی

چکیده

گروه ویژه اقدامات مالی مشترک FATF^(۱) یک نهاد بین‌الدولتی است که در عرصه مبارزه با پولشویی و بررسی بازارهای هدف از نظر تأمین مالی تروریسم فعالیت می‌کند و دارای توصیه‌های چهل و نه گانه می‌باشد که برای سازماندهی ساختار مالی - حقوقی جوامع و نیز جامعه جهانی تنظیم شده است. چالش‌های مهم توصیه‌های FATF پایان باز و دامنه وسیع سیاسی آن می‌باشد و ما از عمق اهداف آن آگاه نیستیم. این امر ابهام و نامشخص شدن تعهدات و تکالیف کشورهای پذیرنده را در پی دارد؛ بنابراین جا دارد که برای حفظ منافع و احکام اسلامی و مصالح ملی و در نظر گرفتن حقوق مظلومین و مستضعفین جهان با آگاهی بیشتر به این قبیل کنوانسیون‌ها بپیوندیم. واژگان کلیدی: گروه ویژه اقدامات مالی مشترک، جرایم سازمان‌یافته فراملی (پالرمو)، پولشویی، تأمین مالی تروریسم، فقه و حقوق موضوعه ایران

درآمد

گروه ویژه اقدامات مالی مشترک، چهارچوبی جامع، منسجم و استاندارد به وجود آورده تا کشورها برای مبارزه با پولشویی، تأمین مالی تروریسم و اشاعه سلاح‌های کشتار جمعی به اجرا گذارند. این استانداردها در لوایح توصیه‌های (۴۰+۹) شناخته می‌شود. تصویب لوایح چهارگانه از جمله توصیه‌های (۴۰+۹) گانه FATF به ایران است که در دو بخش اصلاح قوانین داخلی و همسویی با قوانین ضدپولشویی و تصویب چهار کنوانسیون مطرح شده است. این لوایح شامل: الحاق ایران به کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با جرایم سازمان‌یافته فراملی (پالرمو)، اصلاح قانون پولشویی، اصلاح قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم و الحاق ایران به کنوانسیون مقابله با تأمین مالی تروریسم است که تاکنون چند بار مهلت ایران برای تصویب لوایح چهارگانه تمدید شده، اما همچنان دو لایحه با مخالفت مجمع تشخیص روبرو شده است که عمده دلایل عدم پذیرش معاهدات را می‌توان غیر منطبق بودن با موازین شرعی و قانون اساسی جمهوری اسلامی دانست. FATF یک پدیده بین‌المللی مهم و بحث‌انگیز است. نکته حائز اهمیت اینجاست که برای پیوستن به این کنوانسیون‌ها یا عضویت در این معاهدات اجباری وجود ندارد اما خروج از این قراردادهای حقوقی ویژه‌ای دارد و خسارات سنگینی بر کشور متحمل می‌نماید و برای الحاق به این کنوانسیون‌ها باید مبانی و احکام اسلامی و منافع و مصالح ملی و قانونی را مدنظر قرار بدهیم. از این رو در این مقاله درصدد بررسی و روشن‌سازی فقهی و حقوقی این مباحث برآمدم: ۱- اقدامات مالی مشترک از منظر فقه و حقوق موضوعه ایران چیست؟ ۲- جرایم سازمان‌یافته فراملی (پالرمو) از منظر فقه و حقوق موضوعه

ایران چیست؟ ۳- پولشویی، از منظر فقه و حقوق موضوعه ایران چیست؟ ۴- تروریسم و تأمین مالی، از منظر فقه و حقوق موضوعه ایران چیست؟ این پژوهش بر اساس روش توصیفی، تحلیلی و استنباطی به روش کتابخانه‌ای گردآوری شده است.

۱- گروه ویژه اقدامات مالی FATF

گروه ویژه اقدامات مالی یا FATF یک قرارداد یا کنوانسیون نمی‌باشد بلکه یک نهاد بین‌الدولی است که در سال ۱۹۸۹ میلادی توسط نمایندگان کشورهای عضو موسوم به گروه G-7 تشکیل شده است. وظیفه این گروه تدوین استانداردها و بهبود وضعیت اجرای تدابیر حقوقی، نظارتی و عملیاتی، برای مبارزه با پولشویی، تأمین مالی تروریسم و تأمین مالی اشاعه سلاح‌های کشتار جمعی و سایر تهدیدهای مرتبط با سلامت نظام مالی بین‌المللی است. این گروه، با مشارکت سایر نهادهای بین‌المللی ذی‌ربط و با هدف حفاظت از نظام ملی بین‌المللی در برابر سوءاستفاده‌ها، نقاط آسیب‌پذیر کشورها را در سطح ملی، مورد شناسایی قرار داده، چارچوبی جامع و منسجم به وجود آورده است که کشورها باید برای مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم و نیز تأمین مالی اشاعه سلاح‌های کشتار جمعی به اجرا گذارند. در نهایت FATF مجموعه‌ای از استانداردهای بین‌المللی را مشخص می‌کند که کشورها باید از طریق اتخاذ تدابیر منطبق با شرایط خاص خود (چهارچوب‌های حقوقی، اجرایی و عملیاتی مختلف و نظام‌های مالی متفاوت) آن را به اجرا گذارند. این استانداردها در لوایح توصیه‌های (۴۰+۹) شناخته می‌شود. هم‌اندیشی سازمان یاد شده منتهی به ۴۰ توصیه در قبال مبارزه با پولشویی و انتشار آن در سال ۱۹۹۰ شد. توصیه‌های مذکور در سال ۱۹۹۶ و ۲۰۰۳ نیز اصلاح شدند. بر این اساس طیف بزهکاری از جرایم مربوط

به مواد مخدر به جرمی جرایم توسعه پیدا کرد (شرایط شدید). تمرکز بر مبارزه با پولشویی همچنین با انتشار هشت توصیه دیگر با عنوان (توصیه‌های خاص) در قبال تروریسم مالی در سال ۲۰۰۱ نیز گسترش پیدا کرد و سرانجام توصیه نهم نیز در اکتبر ۲۰۰۴ به نظام توصیه‌های مزبور اضافه شد. توصیه‌های چهل‌گانه را می‌توان در هفت عنوان کلی بیان کرد:

- ۱- سیاست‌ها و هماهنگی‌ها در زمینه مبارزه با پولشویی و مبارزه با تأمین مالی تروریسم (توصیه‌های شماره ۱ و ۲)؛
 - ۲- پولشویی و مصادره (توصیه‌های شماره ۳ و ۴)؛
 - ۳- تأمین مالی تروریسم و تأمین مالی برای اشاعه سلاح‌های کشتار جمعی (توصیه‌های شماره ۴ الی ۸)؛
 - ۴- اقدامات پیشگیرانه (توصیه‌های شماره ۹ الی ۲۳)؛
 - ۵- شفافیت و مالکیت ذی‌نفعانه اشخاص و ترتیبات حقوقی (توصیه‌های شماره ۲۴ الی ۲۵)؛
 - ۶- اختیارات و مسئولیت‌های مراجع ذی‌صلاح و سایر تدابیر سازمانی (توصیه‌های شماره ۲۶ الی ۳۵)؛
 - ۷- همکاری‌های بین‌المللی (توصیه‌های شماره ۳۶ الی ۴۰).
- البته باید گفت علاوه بر ۴۰ توصیه مربوط به FATF، ۹ توصیه دیگر به عنوان توصیه‌های ویژه برای کشورهایی که از قانون پولشویی برخوردار نیستند یا این قانون در کشورها به اجرا در نیامده متذکر شده است (قاجاری و قائم‌مقامی، ۱۳۹۲: ۱۴۰-۱۵).

۲- مواضع FATF در قبال جمهوری اسلامی ایران

از سال ۲۰۰۰ میلادی، گروه ویژه اقدام مالی، لیستی سیاه از کشورهایی که با معیار این نهاد، پرخطرترین کشورها برای سرمایه‌گذاری محسوب می‌شدند، ارائه داده

بود، اما در سال ۲۰۰۹ FATF کشورها را از لحاظ ارزش سرمایه‌گذاری به چند دسته تقسیم کرد و نام ایران در کنار نام پاکستان، ازبکستان، ترکمنستان وارد لیست سیاه FATF شد. FATF معتقد است: جمهوری اسلامی ایران به علت عدم شفافیت مالی، چه در عرصه بین‌المللی و چه در عرصه داخلی، محل امنی برای پولشویی است و به دلیل حمایت و همکاری با گروه‌های مقاومت اعم از حزب‌الله لبنان و مقاومت اسلامی فلسطین حماس در لیست حامیان تروریسم قرار دارد و چنان‌که در لیست سیاه منتشره در سال ۲۰۰۹ مشخص است، جمهوری اسلامی ایران در رأس لیست سیاه در کنار کره شمالی در جایگاهی حتی بدتر از لیست سیاه و در فهرست کشورهای قرار داشت که توصیه می‌شد علیه آنها اقدامات مقابله‌ای انجام شود. در سال ۲۰۱۶ در راستای مقابله با جمهوری اسلامی ایران، علاوه بر معرفی آن به عنوان کشوری در لیست سیاه، از اعضا و نهادهای تصمیم‌گیر خواسته شده بود که اقدامات مقابله‌ای مؤثری علیه جمهوری اسلامی ایران در پیش گرفته شود. فحواى درخواست چنین بود: «تگرانی‌های ویژه و فوق‌العاده‌ای درباره تأمین مالی تروریسم و در نتیجه تهدید جدی علیه یکپارچگی سیستم مالی بین‌المللی وجود دارد. ما به همه اعضا و نهادهای تصمیم‌گیری مجدداً تأکید می‌کنیم که به همه مؤسسه‌های مالی خود توصیه کنند که توجه ویژه‌ای به روابط تجاری و معامله با ایران و شرکت‌های تجاری و مؤسسه‌های مالی ایران داشته باشند و علاوه بر گسترش اقدامات امنیتی، اقدامات مقابله‌ای مؤثری را در پیش بگیرند تا بخش‌های مالی خود را از ریسک پولشویی و تأمین مالی تروریسم در ایران حفظ کند»؛ همچنین FATF نهادهای تصمیم‌گیر را به محافظت در برابر دور زدن یا فرار از اقدامات

مقابله‌ای فرامی‌خواند و از آنها می‌خواهد هنگامی که نهادهای مالی ایران خواستار ایجاد شعبه در کشورهای دیگر هستند، به بهانه احتمال وجود تأمین مالی تروریسم از ایجاد شعبه مانع گردند؛ بنابراین مشخص بودن تبادلات مالی کشورهای مختلف و پیگیری و رصد آنها توسط گردانندگان FATF به بهانه جلوگیری از پولشویی و عدم حمایت از گروه‌های تروریستی، در واقع راهی برای نفوذ و مقابله با فعالیت‌های مالی و اقتصادی دیگر کشورهاست (سپهر، ۱۳۹۸: ۴۷-۴۸).

تصویب لوایح چهارگانه از جمله توصیه‌های (۴۰+۹) گانه FATF به ایران است که در دو بخش اصلاح قوانین داخلی، همسویی با قوانین ضد پولشویی و تصویب چهار کنوانسیون مطرح شده است که این لوایح شامل موارد زیر است:

۱- الحاق ایران به کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با جرایم سازمان یافته فراملی (پالرمو)؛

۲- اصلاح قانون مبارزه با پولشویی؛

۳- اصلاح قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم؛

۴- الحاق ایران به کنوانسیون مقابله با تأمین مالی تروریسم (سهرابی و داداش زاده، ۱۳۹۹: ۹۱).

۳- FATF در حقوق موضوعه ایران

۱- لایحه پالرمو: الحاق ایران به کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با جرایم سازمان‌یافته فراملی (پالرمو) و اجرای آن، زمینه‌ای برای تسهیل در مرادوات بانکی به‌خصوص در شرایط تحریمی خواهد بود. این کنوانسیون در نوامبر سال ۲۰۰۰ با قطعنامه مجمع عمومی سازمان ملل متحد به تصویب رسید که سه پروتکل تکمیلی آن شامل پروتکل پیشگیری، سرکوب و مجازات قاچاق اشخاص مخصوصاً زنان و کودکان، پروتکل علیه قاچاق مهاجرین از

طریق زمین، دریا، هوا و پروتکل علیه تولید غیرقانونی و قاچاق مهمات می‌باشد. این کنوانسیون به امضای ۱۸۹ کشور درآمده و ۹ کشور عضو سازمان ملل؛ از جمله ایران عضو این کنوانسیون نیستند. البته ایران این کنوانسیون را امضا کرده، ولی هنوز به تصویب نهایی مجلس نرسیده است. بعد از تصویب لایحه پالرمو در زمستان ۹۵ از سوی مجلس، مجمع تشخیص مصلحت نظام و شورای نگهبان هم‌زمان به بررسی مصوبه مجلس پرداختند و ایراداتی را در آن وارد دانستند. این لایحه اکنون در مرحله بررسی مجمع تشخیص مصلحت قرار دارد.

۲- لایحه اصلاح قانون پولشویی: در سال ۱۳۸۱ از سوی دولت نهم به مجلس ارائه شد و در سال ۱۳۸۶ به تصویب مجلس و تأیید شورای نگهبان رسید. بعد از توصیه‌های FATF، دولت لایحه اصلاح قانون مبارزه با پولشویی را در ۱۷ آبان ۹۶ به مجلس فرستاد و مجلس نیز بعد از بررسی و کشمکش بسیار، در اردیبهشت سال ۹۷ آن را تصویب کرد و برای اعلام نظر به شورای نگهبان ارجاع داد. شورای نگهبان نیز این لایحه را در چهار بند مغایر با موازین شرع مقدس و قانون اساسی شناخت و جهت اصلاح به مجلس برگرداند و سرانجام با تأیید مجمع تشخیص مصلحت نظام، نهایی شد.

۳- لایحه اصلاح قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم: دولت یازدهم این لایحه را برای بررسی به مجلس ارائه کرد و نمایندگان مجلس نهم در بهمن ۹۴ آن را تصویب کردند. با تأیید شورای نگهبان این لایحه تبدیل به قانون شد و در سال ۹۶ به منظور رفع ایرادات و اصلاح، این قانون به مجلس اعاده شد و نمایندگان در سال ۹۷ جزئیات این لایحه جنجالی را منتشر کردند. لایحه‌ای که در نهایت از سوی شورای نگهبان تأیید شد و رئیس‌جمهور همان روز

قرار می‌دهد، همواره تلاش می‌کند خود را بر دیگری تحمیل نماید. لذا طرف مقابل او باید هوشیار باشد و در مقابل این دشمن پلید کوتاه نیاید.

۵-۲- برائت از مستکبران

اسلام با مستکبر به هیچ روی رابطه‌ای را امضای نمی‌کند و کنار هم نخواهند بود. ابراهیم خلیل علیه‌السلام بعد از آنکه معنای خوی استکبار و خطر آن را به مشرکان فهماند، فرمود من و پیروانم از شما بیزاریم؛ «وَإِنْ كَذَّبُوكَ فَقُلْ لِي عَمَلِي وَ لَكُمْ عَمَلُكُمْ أَنْتُمْ بَرِيئُونَ مِمَّا أَعْمَلُ وَأَنَا بَرِيءٌ مِمَّا تَعْمَلُونَ» (یونس: ۴۱)؛ «قد كانت لكم أسوة حسنة في إبراهيم و الذين معه إذ قالوا لقومهم إنا برأؤا منكم و مما تعبّدون من دون الله كفرنا بكم و بدا بيننا و بينكم العداوة و البغضاء أبداً حتّى تؤمنوا بالله» (ممتحنه: ۴)

قرآن کریم، مستکبر را از آن جهت که به هیچ عهد و پیمانی وفا نمی‌کند، مورد سرزنش قرار می‌دهد؛ «وَإِنْ نَكْثُوا أَيْمَانَهُمْ مِنْ بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَ طَعَنُوا فِي دِينِكُمْ فَقَاتِلُوا أَتِمَّةَ الْكُفْرِ إِنَّهُمْ لَا أَيْمَانَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَنْتَهُونَ» (توبه: ۱۲). این ویژگی مستکبران؛ یعنی عدم وفای به عهد و پیمان به اندازه‌ای در منظر قرآن اهمیت دارد که به دلیل همین ویژگی، نه تنها اجازه رابطه با مستکبر را نمی‌دهد، بلکه دستور می‌دهد که با مستکبران مبارزه کنید. «وَإِنْ نَكْثُوا أَيْمَانَهُمْ مِنْ بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَ طَعَنُوا فِي دِينِكُمْ فَقَاتِلُوا أَتِمَّةَ الْكُفْرِ إِنَّهُمْ لَا أَيْمَانَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَنْتَهُونَ» (توبه: ۱۲)؛ از این جهت قانون برائت از مشرکان؛ یعنی برائت از مستکبران جزء برنامه‌های حج ابراهیمی است. قرآن کریم می‌فرماید: مشرکانی که مستکبرند، خدا و پیامبرش از آنها بیزارند و شما هم که به پیامبرتان تاسی می‌کنید، باید برائتتان را از آنها اعلام کنید؛ «وَ أَذَانٌ مِنَ اللَّهِ وَ رَسُولِهِ إِلَى النَّاسِ يَوْمَ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ أَنَّ اللَّهَ بَرِيءٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ وَ رَسُولُهُ فَإِنْ تَبَتُّمْ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ

فرآیند رسیدگی، ادله اثبات جرم، صدور و اجرای حکم دولت متعاهد و اثر دادن به احکام آن دادگاه‌ها؛ ۳- نقض قاعده نفی سبیل؛ ۴- فقدان شرایط شرعی لازم برای قضا در میان قضات کشورهای متعاهد؛ ۵- خلاف شرع دانستن پذیرش تقاضای استرداد از کشورهای دیگر و اعطای معاضدت قضایی به آنان و استرداد اموال و دارایی‌ها در چارچوب کنوانسیون‌های بین‌المللی همچون کنوانسیون‌های مریدا و پالرمو (اسحاقی، شاهنده، ۱۳۹۹: ۳۴).

۵-۴ FATF از منظر فقه

با توجه به آنچه در اهداف و شاخصه‌های سیاست خارجی جمهوری اسلامی، به عنوان یک خط‌مشی مبتنی بر اصول اسلامی، عقیدتی و انقلابی تبیین شده است، طبیعی است که این اهداف نیازمند تبعیت از موازین و دستورالعمل‌های برگرفته از تعالیم ناب اسلامی باشد. موازینی که به راحتی اجازه هر نوع تعامل، در هر سطح و به هر قیمتی را نمی‌دهد که از جمله آنها می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود:

۵-۱- نفی رابطه با مستکبران

اسلام نه دین انزوا است تا جدا از جهان زندگی کند و نه سلطه‌پذیر است و نه سلطه‌گر. هم اصل انزوا را باطل می‌داند و هم سلطه‌گری را امضا نمی‌کند و هم سلطه‌پذیری را ننگ می‌داند؛ چون معیار این روابط را قسط و عدل تنظیم می‌کند. اگر بر اساس قسط و عدل، رابطه تدوین و تنظیم شد، انسان نه از قدرت خود سوءاستفاده می‌کند و نه اجازه می‌دهد مقتدری از قدرت او بد استفاده کند. در همین راستا در آیات قرآن کریم آمده است: «وَلَا تَظْلُمُونَهُمْ وَلَا تَظْلَمُونَ» (توبه: ۱۲) مفهوم این آیه این است که با مستکبران بجنگیم، نه برای اینکه کافرند بلکه چون مستکبرند. مستکبر به واسطه خوی ضد انسانی‌اش و به دلیل آنکه تنها منافع پلید خود را مدنظر

آن را برای اصلاح ابلاغ کرد. از میان لوایح چهارگانه مورد توصیه FATF تنها تکلیف لایحه اصلاح قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم مشخص شده است.

۴- لایحه الحاق ایران به کنوانسیون مقابله با تأمین مالی تروریسم (CFT): این لایحه در آبان ۹۶ به مجلس ارائه شد که در مقدمه توجیهی آن آمده؛ کنوانسیون بین‌المللی مقابله با تأمین مالی تروریسم سندی است برای پیشگیری و مقابله با اشکال و مصادیق مختلف تروریسم بین‌المللی از طریق قطع منابع و پشتوانه‌های مالی سازمان‌ها و گروه‌های تروریستی که با اجماع به تصویب مجمع عمومی سازمان ملل متحد رسیده است. با توجه به تهدیدات فزاینده ناشی از تروریسم و با اینکه جمهوری اسلامی ایران از آغاز پیروزی انقلاب اسلامی همواره آماج حملات تروریستی گروه‌ها و سازمان‌های ضدانقلاب بوده است و خود از بزرگترین قربانیان این پدیده شوم محسوب می‌شود، همچنین با توجه به اینکه جمهوری اسلامی ایران با الهام از تعالیم عالیه اسلامی و فرهنگ اصیل ایرانی ضمن محکومیت قاطع تروریسم در تمامی اشکال و مظاهر آن حداکثر تلاش خود را برای مقابله با آن انجام داده است و با عنایت به اینکه مقابله با تروریسم مستلزم همکاری نزدیک همه کشورهاست این لایحه طی تشریفات قانونی به مجلس ارسال شده است (سهرابی و داداش زاده، ۱۳۹۹: ۹۳-۹۱).

۴- دلایل عدم پذیرش

عمده دلایل عدم پذیرش معاهدات را می‌توان چنین برشمرد: ۱- لازم‌الاجرا دانستن مقررات غیر منطبق با موازین شرعی دولت متعاهد؛ ۲- خلاف شرع بودن تأیید صحت قوانین و آیین دادرسی قوه قضاییه و قبول صلاحیت مقامات قضایی کشورهای خارجی در جرم انگاری،

وَ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَأَعْلَمُوا أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي اللَّهِ وَ بَشِّرِ الَّذِينَ كَفَرُوا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ» (توبه: ۳).

۵-۳- عزتمندی اسلام و مسلمانان و تلاش برای حفظ آن

در آیات قرآن، عزتمندی اسلام و مسلمانان دارای جایگاه ویژه‌ای است و تلاش برای حفظ آن اهمیت فراوان دارد. «لله العزة و لرسوله و للمؤمنين» (منافقون: ۸)، «مَنْ كَانَ يُرِيدِ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا» (فاطر: ۱۰)

۵-۴- نفی مشارکت در دشمنی و تجاوز

قاعده دیگری که فقها به آن تمسک می‌جویند، قاعده؛ «تعاون بر اثم و عدوان» است. قرآن کریم می‌فرماید: «تَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَ التَّقْوَى وَ لَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَ الْعُدْوَانِ» (مائده: ۲) در واقع، تعاون و همکاری مسلمانان درجایی است که نیکی و تقوا وجود داشته باشد، ولی آنجا که گناه و دشمنی و تجاوز به حقوق دیگران مطرح است، مشارکت و حضور، هیچ مجوزی ندارد.

۵-۵- اصل تولی و تبری

قرآن کریم برای تنظیم روابط اجتماعی و سیاسی پیروان خود، یک اصل کلی را تحت عنوان «ولایت و برائت» یا «تولی و تبری» مشخص کرده و از آنان خواسته است تا این اصل را پایه و محور ارتباطات خود قرار دهند. این قاعده، به عنوان یکی از فروع اعتقادی اسلام، عامل تنظیم روابط سیاسی و اجتماعی در عرصه سیاست خارجی میان مسلمانان و دیگران است. در بینش اسلامی، مسلمان باید بداند به عنوان جزئی از پیکره جامعه اسلامی است و این مسئله خواه‌ناخواه اقتضائاتی دارد. همچنین ولاء منفی در اسلام عبارت است از اینکه: مسلمان همواره در مواجهه با غیرمسلمان باید بداند با اعضای یک پیکره بیگانه مواجه است و این مسئله ایجاب می‌کند که روابط مسلمانان با آنها محتاطانه باشد. البته این

مسئله به معنای قطع رابطه با غیرمسلمانان نیست.

با توجه به آنچه در اهداف و شاخصه‌های سیاست خارجی جمهوری اسلامی، به عنوان یک خط‌مشی مبتنی بر اصول اسلامی، عقیدتی و انقلابی تبیین شده است، طبیعی است که این اهداف نیازمند تبعیت از موازین و دستورالعمل‌های برگرفته از تعالیم ناب اسلامی باشد. موازینی که به راحتی اجازه هر نوع تعامل، در هر سطح و به هر قیمتی را نمی‌دهد.

۵-۶- تلاش دشمن برای جدایی مسلمانان از اسلام

مبنای دیگری که قرآن کریم بر اساس آن، مذاکره با نظام استکباری را حرام و از گناهان کبیره می‌داند این است که می‌فرماید: دشمنان شما دوست دارند که شما از اسلام برگردید و از اسلام دست بکشید. اینها با اسلام جنگ دارند. قرآن می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَطِيعُوا الَّذِينَ كَفَرُوا يَدْرِكُوا كُمَ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرِينَ» (آل عمران، ۱۴۹)؛ آنها شما را به عصر جاهلیت و دوران قبل از اسلام برمی‌گردانند و به کمتر از آن راضی نیستند.

قرآن کریم می‌فرماید: «وَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ كَمَا كَفَرُوا فَتَكُونُونَ سَوَاءً» (نساء ۸۹)؛ یعنی کافران مستکبر می‌خواهند شما را مثل خود کنند. آنگاه می‌فرماید: «فَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ أَوْلِيَاءَ حَتَّىٰ يَهَابُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَإِن تَوَلَّوْا فَخُذُوهُمْ وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَ لَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ وُلِيًّا وَ لَا نَصِيرًا» (نساء ۸۹) و بر اساس این آیه، دلسوزی و ارتباط مهر و لطف با مستکبران حرام است (خاتمی، ۱۳۷۸: ۱۴).

۶- پیامدهای عضویت ایران در گروه ویژه اقدام مالی

عضویت در FATF می‌تواند چند پیامد مثبت و منفی را به همراه داشته باشد، اما با در نظر گرفتن منافع کلی جمهوری اسلامی ایران در داخل کشور و در سطح منطقه‌ای و جهانی، مواردی که در ادامه می‌آید می‌تواند به عنوان مهم‌ترین پیامدهای مثبت و منفی این اقدام شمرده شود.

۶-۱- پیامدهای مثبت

۶-۱-۱- خروج از لیست سیاه

از مهم‌ترین پیامدهای مثبت عضویت ایران در FATF بیرون آمدن آن از لیست سیاه این سازمان و جلوگیری از اقدامات تنبیهی و مقابله‌ای آن است.

۶-۱-۲- جذب سرمایه‌گذاری خارجی

از دیگر پیامدهای مثبت عضویت در این سازمان افزایش امکان جذب سرمایه‌گذاری خارجی می‌باشد؛ زیرا گزارشات FATF برای سرمایه‌گذاران کلان اقتصاد بین‌المللی یک شاخص بسیار مهم و اساسی می‌باشد که به آن توجه دارند.

۶-۱-۳- جلوگیری از انزوای اقتصادی ایران

یکی دیگر از پیامدهای مثبت و مشخص عضویت ایران در گروه ویژه اقدام مالی، افزایش امکان حضور فعال ایران در عرصه بین‌المللی و جلوگیری از انزوای سیاسی - اقتصادی آن در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی می‌باشد.

۶-۱-۴- سهولت در انجام معاملات اقتصادی

با عضویت در این مجموعه ایران می‌تواند با سهولت بیشتری به انجام معاملات و تعاملات بین‌المللی، به ویژه در خصوص صادرات و واردات بپردازد. گفتنی است در برخی حوزه‌ها لازمه انجام این تعاملات استفاده از زیرساخت بین‌المللی است که با موافقت این سازمان در اختیار گروه‌ها و کشورها قرار می‌گیرد.

۶-۱-۵- افزایش شفافیت در خصوص نقل و انتقالات مالی

به نظر بسیاری از اقتصاددانان و سیاستمداران، عضویت ایران در گروه ویژه اقدام مالی باعث افزایش شفافیت در عرصه مبادلات داخلی و خارجی به ویژه جهت مؤسسات و بنگاه‌های مالی آن می‌شود. همچنین استفاده از نظر کارشناسان و متخصصان این سازمان در حوزه مالی می‌تواند موجب ارتقای سیستم مالی داخل و بروز شدن آن شود.

۶-۲- پیامدهای منفی

۶-۲-۱- دشواری‌های اجرای قوانین FATF

در صورت عضویت در گروه ویژه اقدام مالی، ایران باید قوانین ابلاغی آن در حوزه مبادلات مالی بین‌المللی و داخلی را دریافت و اجرا نماید که اجرای این قوانین حتی برای کشورهای پیشرفته سرمایه‌داری که خاستگاه این سازمان هستند، با دشواری‌هایی همراه است، چه رسد به کشورهای تازه به عضویت درآمده که زیرساخت‌های اجرای این قوانین و فرامین به طور کامل برای آنها فراهم نیست. در این خصوص می‌توان گفت که این ظرفیت برای اینکه گروه ویژه اقدام مالی، ایران را به مجموعه‌ای از قوانین دشوار برای اجرا بکشاند وجود دارد. همچنین این امکان وجود دارد که ما شاهد دخالت‌های فراوان و دست و پاگیر در امور داخلی به‌ویژه امور بانکداری باشیم. به عنوان مثال، امکان و ظرفیت آن وجود دارد که FATF از ایران بخواهد که با برخی از

گروه‌ها و سازمان‌های داخلی تعامل بانکی نداشته باشد و در کار آنها خلل ایجاد کند.

۶-۲-۲- ابهامات در حوزه اجرا

در اساسنامه گروه ویژه اقدام مالی آمده است که نحوه تعامل و برخورد با کشورهای تازه به عضویت درآمده این سازمان با رعایت شرایط آنان می‌باشد و اجرای قوانین برای آنها به صورت تدریجی است، اما آنچه که در روابط بین‌الملل بسیار مهم می‌نماید، اصل حسن نیت در روابط و تعاملات و اجرای این‌گونه قوانین و مقررات است. گروه ویژه اقدام مالی تضمینی جهت برخورد همراه با حسن نیت به کشور جمهوری اسلامی ایران نمی‌دهد و چنانچه فعالیت‌ها با حسن نیت دنبال نشوند، می‌توانند برای ایران دردسرساز شود.

۶-۲-۳- تناقض با قانون اساسی

دو اصل ۱۵۲ و ۱۵۳ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، هرگونه قراردادی که موجب سلطه بیگانه بر کشور شود را ممنوع اعلام می‌کند و این منع، منبعث از قاعده اسلامی نفی ما سبیل می‌باشد. در پایان می‌توان گفت؛ به نظر می‌رسد که این عضویت با بخشی از قانون اساسی ما در تناقض است و باید به این مسئله توجه ویژه داشت.

۶-۲-۴- امکان برخورد گزینشی با ایران

نکته دیگر در این خصوص وجود امکان برخورد گزینشی با ایران در این حوزه می‌باشد؛ به عنوان مثال ما می‌دانیم که دو کشور عربستان و قطر از تأمین کنندگان اصلی منابع مالی تروریست‌های داعش و

جبهه النصره و طالبان در خاورمیانه به ویژه در سال‌های اخیر بوده‌اند، اما تاکنون نه تنها اقدام تنبیهی علیه آنها مشاهده نگردیده، بلکه نام کشور عربستان به عنوان عضو ناظر به چشم می‌خورد. ایران نباید به این مسئله با خوش بینی نگاه کند، بلکه باید از آنها نقشه شفاف روند اجرای فعالیت‌ها را طلب کند؛ زیرا اعضای اصلی و تصمیم‌ساز این سازمان از دشمنان اصلی ایران هستند و امکان برخورد گزینشی در این سازمان با ایران بالا می‌باشد. در ادامه به نظر می‌رسد آنچه که از اساسنامه سازمان‌های بین‌المللی مهم‌تر است، امکان‌سنجی اجرای آن اساسنامه و نگاه کردن به سابقه آن سازمان در حوزه مربوطه است. واقعیت ماجرا آن است که در اکثر مباحث موجود در نظام بین‌الملل با ایران برخورد گزینشی شده است و دلیل اصلی آن هم دشمنی اعضای متنفذ سازمان‌های بین‌المللی با جمهوری اسلامی ایران است. به نظر اکثر اندیشمندان حوزه حقوق و روابط بین‌الملل کارنامه سازمان‌های بین‌المللی در خصوص برخورد با کشورهای مختلف و رعایت عدالت برای آنها در سطح جهان کارنامه قابل قبولی نمی‌باشد (فولادی، ۱۳۹۷: ۹۰-۹۱).

با توجه به مجموع مطالب پیش گفته در قسمت بعدی این مقاله به تبیین مفاهیم جرایم سازمان‌یافته فراملی (پالرمو)، پولشویی و تأمین مالی تروریسم از منظر فقه و حقوق موضوعه ایران می‌پردازیم.

ادامه دارد...

- ۴- سهرابی، محمد؛ داداش زاده، علیرضا، بررسی حقوقی ایران به کارگروه اقدام مالی علیه پولشویی، نگاهی به مقابله با حمایت مالی تروریسم بین‌المللی، نشریه پژوهش ملل، شماره ۵۵، ۱۳۹۹
- ۵- فولادی، مسعود، بررسی گروه ویژه اقدامات مالی (FATF)، پیامدهای عضویت ایران؛ مجله دستاوردهای نوین در مطالعات علوم انسانی، سال اول، شماره ۳، ۱۳۹۷
- ۶- قائم مقامی، علی؛ زارع قاجاری، فردوس، استانداردهای بین‌المللی مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم (توصیه‌های چهار گانه گروه ویژه اقدام مالی FATF)، نشر فارسی تاش، ۱۳۹۲

1-Financial Action Task Force

- ۱- اسحاقی، محمد؛ شاهنده، بهزاد، ابعاد جزایی FATF از منظر فقه و حقوق اسلامی؛ فقه و مبانی حقوق اسلامی، شماره ۲۲، ۱۳۹۹
- ۲- خاتمی، سید احمد، دشمن‌شناسی از دیدگاه امام علی (ع)، پاسدار اسلام، شماره ۲۰۹، ۱۳۷۸
- ۳- سپهر، محمد مهدی، بررسی زوایایی از اف‌ای تی اف و اینستکس، فصلنامه پیام، شماره ۱۳۳، ۱۳۹۸

پی‌نوشت

فهرست منابع